



ZEKÂT VERMEK
ZEKÂTA TABÎ MALLAR ve ZEKÂT
NİSABI

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: ... فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
“... خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنَى.”

Câbir b. Abdullah el-Ensârî'den nakledildiğine göre...

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“... Sadakanın en hayırlısı, ihtiyaç fazlası maldan verilendir.”

(D1673 Ebû Dâvûd, Zekât, 39)



عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :
”فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ وَالْعُيُونُ أَوْ كَانَ عَثَرِيًّا الْعُشْرُ، وَمَا سُقِيَ بِالنَّضْحِ
نِصْفُ الْعُشْرِ.“



عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:
”لَا زَكَاةَ فِي مَالٍ حَتَّى يَحُولَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ.“



عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْغَاضِرِيِّ... قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :
”ثَلَاثٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ فَقَدْ طَعِمَ طَعْمَ الْإِيمَانِ: مَنْ عَبَدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَأَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ وَأَعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ طَيِّبَةً بِهَا نَفْسُهُ رَافِدَةً عَلَيْهِ كُلَّ عَامٍ وَلَا يُعْطَى الْهَرَمَةَ وَلَا
الدَّرَنَةَ وَلَا الْمَرِيضَةَ وَلَا الشَّرْطَ اللَّئِيمَةَ وَلَكِنْ مِنْ وَسَطِ أَمْوَالِكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ
يَسْأَلْكُمْ خَيْرَهُ وَ[لَمْ] يَأْمُرْكُمْ بِشَرِّهِ.“



أَنَّهُ مُعَاذًا قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ:
”...فَأَيَّاكَ وَكَرَائِمِ أَمْوَالِهِمْ وَأَتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا
وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ.“



Sâlim b. Abdullah'ın, babasından (Abdullah b. Ömer'den) (ra) naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Yağmur ve nehir sularıyla sulanan veya kendiliğinden sulanan (mahsuller)de zekât miktarı onda bir; (hayvanlarla veya kovalarla) sulanan (mahsuller)de ise, yirmide bir oranındadır.”

(B1483 Buhârî, Zekât, 55)



Hz. Âişe diyor ki, “Allah Resûlü'nü (sav) şöyle derken işittim: ‘Üzerinden bir yıl geçmeyen mal zekâta tâbi değildir.’”

(İM1792 İbn Mâce, Zekât, 5)



Abdullah b. Muâviye el-Ğâdirî'nin naklettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Üç şey vardır ki onları yapan kimse imanın tadını almış olur: Allah'tan başka ilâh olmadığına inanarak, bir olan Allah'a kulluk etmek; malının zekâtını gönül rızasıyla, içine sinerek ve her sene düzenli olarak vermek; zekât olarak yaşlı, uyuz, hasta, çelimsiz ve sütü az olan hayvanı vermeyip, mallarınızın orta hallisinden vermek. Çünkü Allah, sizden malınızın en iyisini istemedi; fakat en kötüsünü verin diye de emretmedi.”

(D1582 Ebû Dâvûd, Zekât, 5)



Muâz (b. Cebel) anlatıyor: “Allah Resûlü (sav) beni (Yemen'e vali olarak) gönderirken şöyle buyurdu: ‘...(Zenginlerin) mallarının en iyisini zekât olarak almaktan kaçın. Mazlumun bedduasından da sakın. Çünkü mazlumun duasıyla Allah arasında perde yoktur.’”

(M121 Müslim, İmân, 29)



Hz.

Hz. Peygamber, aralarında Câbir b. Abdullah'ın da bulunduğu birkaç sahâbî ile oturmaktaydı. Bu sırada Ebû Husayn es-Sülemî,¹ elinde maden yatağında bulunduğu güvercin yumurtası büyüklüğünde bir altın parçası ile gelerek bundan başka bir malı olmadığını, onu da sadaka olarak vermek istediğini söyledi. Fakat Peygamber Efendimiz onun bu isteğini reddetti. Ebû Husayn isteğinde ısrarlıydı. Hz. Peygamber'e önce sağından sonra solundan yaklaşarak ricasını tekrarladı. Ancak Hz. Peygamber yine kabul etmedi. Bu sefer arka tarafından gelerek altın parçasını Peygamberimize vermek istedi. Resûlullah (sav) onu aldı ve bu sahâbiye geri attı. Eğer ona değseydi incitebilirdi. Ardından da şöyle buyurdu: *“Biriniz, sahip olduğu her şeyi getirip: ‘Bu benim sadakamdır.’ diyor, sonra da oturup insanlara avuç açıyor. Sadakanın en hayırlısı, ihtiyaç fazlası maldan verilendir.”*²

Zarurî ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak kadar fakir olan Ebû Husayn, elde ettiği altın parçasını sadaka olarak vermek istemişti. Halbuki o, öncelikle kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini temin etmekle mükellefti. Bir yandan başka bir malı olmadığını söyleyen, diğer yandan da Hz. Peygamber'in kabul etmemesine rağmen elindeki altın parçasını verme hususunda ısrar eden Ebû Husayn'ın bu tavrı, Resûl-i Ekrem'in hoşuna gitmemiştir. Bu şekilde hareket edenlerin zamanla başkalarına muhtaç hâle gelebileceklerine işaret ederek, her Müslüman'ın elindeki malı, yerli yerinde harcaması gerektiğine dikkat çekmişti.

Kur'ân-ı Kerîm'de inananlardan zekât vermeleri ısrarla istenirken hangi maldan ne ölçüde verilmesi gerektiğine ilişkin bir açıklama yer almaz. Zekâta tâbi tüm malların nisap miktarları, hangi cins mallardan ne oranda verilmesi gerektiği Hz. Peygamber tarafından tespit edilmiştir. Efendimiz döneminde para olarak dirhem (gümüş) ve dinar (altın) kullanılmakta; hayvanlardan deve, sığır ve koyun; tahıl olarak arpa, buğday, darı, hurma ve üzüm yetiştirilmekteydi. Zekâtın nisabına ilişkin yapılan tespitler de bu mallar çerçevesinde şekillenmiştir.

Bahsi geçen mal ve değerlerin zekâta tâbi olmasının temel şartı onların belli bir nisaba/miktara ulaşmış olmasıdır. Allah Resûlü'nün belirttiğine göre, *“Beş ukıyyeden (200 dirhem/561 gr.) az olan gümüşte, beş deve ve*

¹ Hî7/91 İbn Hacer, *İsâbe*, VII, 91.

² D1673 Ebû Dâvûd, *Zekât*, 39; DM1692 Dârimî, *Zekât*, 25.



beş veskten (653 kg.) az (toprak mahsullerinde) zekât yoktur.”³ Aynı şekilde Hz. Peygamber, “Yirmi dinarın (81 gr. altın) olmadıkça senin üzerine (zekât olarak) bir şey yoktur.”⁴ sözü ile de altının nisap miktarını belirlemiştir. Nisap miktarına ulaşan ve para cinsinden olan maldan verilecek zekât miktarı ise kırkta bir (% 2,5) idi.⁵

Kur’an’da yer alan, “O, çardaklı-çardaksız olarak bahçeleri, ürünleri, çeşit çeşit hurmaları ve ekinleri, zeytini ve narı birbirine benzer ve her birini birbirinden farklı biçimde yaratandır. Bunlar meyve verince meyvelerinden yiyin. Hasat günü de hakkını (zekâtını/sadakasını) verin!”⁶ âyetine göre, yeryüzünde yetişen ürünlerden zekât/sadaka verilmesi gerekmektedir. Nitekim Efendimiz zekât miktarını belirlerken, “nehir veya yağmur sularıyla sulanan arazilerin mahsulleri” gibi tabirler kullanarak,⁷ toprak mahsullerinden zekât verilmesi gerektiğine işaret etmiş ve o, kendi yaşadığı coğrafyada yetiştirilen buğday, arpa, darı gibi hububat ürünleri ile kuru ve yaş olarak tüketilen üzüm ve hurma gibi meyvelerden zekât verilmesi gerektiğini bildirmiştir.⁸ Yeni fetihler neticesinde İslâm coğrafyası farklı topraklarda üretilen yeni ürünlerle tanışmış ve böylece ürün çeşitliliği artmıştır. Bunu fark eden Hz. Ömer’in bütün baklagiller, hububat, zeytinyağı ve benzeri ürünlerden zekât alması,⁹ Hz. Peygamber zamanında ve Hicaz yarımadasında üretilmeyen ürünlerden de zekât alınacağını göstermektedir. Bu çerçevede nisap miktarına ulaşan toprak mahsullerinden alınacak zekât miktarı, ürünün elde edilme sürecinde üretici tarafından yapılan masrafa göre değişiklik arz etmektedir. Bu konuda Hz. Peygamber, “Yağmur ve nehir sularıyla sulanan veya kendiliğinden sulanan (mahsuller)de zekât miktarı onda bir; (hayvanlarla veya kovalarla) sulanan (mahsuller)de ise, yirmide bir oranındadır.” buyurmuştu.¹⁰ Onun bu sözleri, bütün ziraî ürünlerde verilecek zekât miktarının, yapılan masraflar dikkate alınarak belirlendiğini ortaya koymaktadır.

“Hasat günü de (ürünün) hakkını (zekâtını) verin!”¹¹ âyetinde beyan edildiği üzere, toprak mahsullerinden bir yılda kaç defa ürün elde ediliyorsa, her defasında elde edilenden zekât verilmesi gerekmektedir. Bunların dışındaki altın, gümüş, hayvan ve ticarî mallar için ise, Peygamber Efendimiz malın üzerinden bir yıl geçme şartı arandığını belirterek “Üzerinden bir yıl geçmedikçe bir malda zekât yoktur.” buyurmuştur.¹² Ayrıca hadislerde zekâtın, vaktinden önce de verilebileceği bildirilmiştir.¹³

Kur’an’da hayvanların zekâta tâbi olduğuna açıkça işaret eden herhangi bir âyete rastlanmamakla birlikte, “Ey peygamber! Onların malların-

³ B1405 Buhârî, Zekât, 4.

⁴ D1573 Ebû Dâvûd, Zekât,

5.

⁵ T620 Tirmizî, Zekât, 3;

D1572 Ebû Dâvûd, Zekât, 5.

⁶ En’âm, 6/141.

⁷ M2272 Müslim, Zekât, 7.

⁸ İM1815 İbn Mâce, Zekât,

16.

⁹ MA10126 Abdürrezzâk,

Musanef, VI, 99.

¹⁰ B1483 Buhârî, Zekât, 55.

¹¹ En’âm, 6/141.

¹² İM1792 İbn Mâce, Zekât,

5; D1573 Ebû Dâvûd, Zekât,

5; T631 Tirmizî, Zekât, 10.

¹³ D1624 Ebû Dâvûd, Zekât,

22; T678 Tirmizî, Zekât, 37.



dan, onları kendisiyle (günahlardan) arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka/zekât al ve onlara dua et!”¹⁴ âyeti hayvanları da kapsamaktadır. Zira Hz. Peygamber döneminde, başta deve olmak üzere sığır ve koyun gibi hayvanlar başlıca geçim kaynağı ve zenginlik ölçütü olarak kabul edilmekteydi.

Hadis kaynaklarında Hz. Peygamber’in, zekâta tâbi olan hayvanlardan ne ölçüde zekât verilmesi gerektiğini bildiren bir mektup yazdığını, ancak bunu gerekli yerlere göndermeden âhirete irtihal ettiği kaydedilmektedir. Hz. Peygamber’in vefatından sonra bu mektup, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer dönemlerinde hayvanların zekâtını belirlemede esas alınmıştır.¹⁵ Gerek bu mektup, gerekse ilgili diğer hadislere göre, Sevgili Peygamberimiz devenin nisabını 5 olarak tespit etmişti. Buna göre; 5-9 arası deveye 1 adet koyun; 10-14 arası deveye 2 adet koyun, 15-19 arası deveye 3 adet koyun, 20-24 arası deveye ise 4 adet koyun zekât olarak verilmelidir. Deve sayısı 25’e ulaştığında artık zekât da deve cinsinden olacaktır. Meselâ, 25-35 arası deveye 1 adet iki yaşında dişi deve zekât olarak verilecektir.¹⁶ Koyunların zekât nisabı ise 40, sığırlarınki ise 30’dur.

Öte taraftan Peygamber Efendimizin belirttiğine göre ziraat ve nakliye gibi işlerde kullanılan (avâmil) hayvanlar ile¹⁷ atlar için zekât yoktur.¹⁸ Muhtemelen o günlerde hem at sayısının az olması, hem de atların savaşta kullanılması nedeniyle at yetiştirmeye teşvik kabilinden Müslümanlar bu hayvanın zekâtından muaf tutulmuşlardır.¹⁹ Peygamber Efendimiz ve Hz. Ebû Bekir dönemlerinde atlardan zekât alınmamıştır. Ancak atların ticarî amaçla yetiştirilmesi ve sayılarının artması sonucu Hz. Ömer döneminde atlardan da zekât alınmaya başlandı. Hz. Ömer’in halifeliği döneminde atlardan zekât alınmaya başlanmasıyla ilgili olarak iki olay anlatılır. İlkine göre, Şam’dan gelen bir heyet, sahip oldukları atların zekâtını vermek istediklerini beyan ederler. Hz. Ömer, daha önce atlardan zekât alınmadığı için tereddüt ederek zekât almak istemez. Fakat durumu değerlendirmek amacıyla sahâbeye danışır. Onların da onayını alınca Şamlıların teklifini kabul eder.²⁰ İkinci rivayete göre, Abdurrahman b. Ümeyye, Yemenli birinden yüz deve karşılığında bir kısrağ alır. Ancak adam kısrağı sattığına pişman olur ve durumu Hz. Ömer’e anlatarak kısrağını geri almak ister. Bir atın yüz deve ettiğine şaşırır Hz. Ömer, “Gerçekten at, sizin nezdinizde bu kadar ediyor mu? Şimdiye kadar bir atın değerinin bu meblağa ulaştığını bilmiyordum. Kırk koyundan bir koyun alıyoruz da, bu atlardan bir şey almayacak mıyız?” der ve her at için bir dinar zekât belirler.²¹

¹⁴ Tevbe, 9/103.

¹⁵ D1568 Ebû Dâvûd, Zekât, 5; T621 Tirmizî, Zekât, 4.

¹⁶ D1567 Ebû Dâvûd, Zekât 5.

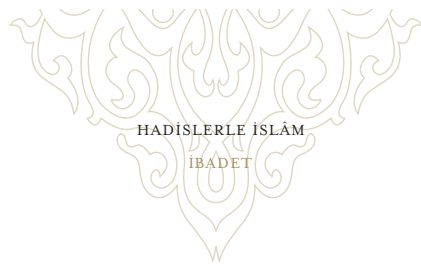
¹⁷ D1572 Ebû Dâvûd, Zekât, 5.

¹⁸ B1463 Buhârî, Zekât, 45.

¹⁹ D1574 Ebû Dâvûd, Zekât 5.

²⁰ MA6887 Abdürrezzâk, Musannef, IV, 35.

²¹ MA6889 Abdürrezzâk, Musannef, IV, 36.



Hanımların süs eşyası olarak kullandıkları altın ve gümüş takıların zekâta tâbi olup olmadığı hususunda sahâbe döneminden itibaren farklı değerlendirmeler yapılmıştır.²² Allah Resûlü, kendisini ziyarete gelen Esmâ b. Seken'den, beraberindeki kızının kolundaki bileziklerin zekâtını vermesini istemiştir.²³ Aynı şekilde Hz. Âişe'ye ziyet olarak kullandığı büyük gümüş yüzüklerin zekâtını verip vermediğini sorduğunda, aldığı "Hayır" cevabı üzerine, "Ateş olarak bu sana yeter!"²⁴ diyerek onu uyarmıştır. Peygamber Efendimizin bu uyarılarından, hanımların kullandığı ziyet eşyalarından zekât/sadaka vermeleri gerektiği anlaşılmaktadır. Ancak yine kaynaklarımızda Hz. Âişe'nin, yanında bulunan yetim çocuklara ait ziyet eşyalarından zekât vermediği de anlatılmaktadır.²⁵ Bu ve benzer hadislerden hareketle nisap miktarına ulaşan altın ve gümüş ziyet eşyasının zekâta tâbi olduğunu söyleyen âlimler olduğu gibi, kadınların süs eşyasının artmadığı ve herhangi bir gelir getirmediği gerekçesiyle zekâta tâbi olmayacağını söyleyenler de vardır. Fakat ziyet olarak kullanılan altın ve gümüş takıların yatırım amaçlı olması hâlinde zekâta tâbi olacağı hususu genel kabul görmüştür.²⁶

Topraktan sayısız ziraî ürünler elde edildiği gibi, çok sayıda maden çeşidi de çıkarılmaktadır. Yer altında tabii olarak bulunan veya insanlar tarafından yer altına gömülüp gizlenen her türlü kıymetli maden ve eşyanın zekât nisabını Hz. Peygamber, beşte bir olarak tayin etmiştir.²⁷ Tabiatıyla burada toprağın kime ait olduğu ve bunların nasıl çıkarıldığı gibi hususlar önem arz eder. Maden ve definelerin topraktan çıkarılması ile denizden çıkarılması arasında bir fark yoktur. Ancak denizden elde edilen balık gibi diğer ürünlerin zekâtlarının da ticaret ürünleri çerçevesinde ele alındığı ve nisap miktarına ulaştığı takdirde kırkta birinin zekât olarak verilmesi gerektiği yönünde görüşler vardır. Bununla birlikte denizden elde edilen ürünlerin, topraktan elde edilen mahsullere kıyas edilerek zekât nisabının tespit edilmesi gerektiğini ileri sürenler de olmuştur.

Peygamber Efendimiz zekât olarak verilecek malın özelliklerini zekât görevlilerine şöyle anlatıyordu: "Üç şey vardır ki onları yapan kimse imanın tadını almış olur: Allah'tan başka ilâh olmadığına inanarak, bir olan Allah'a kulluk etmek; malının zekâtını gönül rızasıyla, içine sinerek ve her sene düzenli olarak vermek; zekât olarak yaşlı, uyuz, hasta, çelimsiz ve sütü az olan hayvanı vermeyip, mallarınızın orta hallisinden vermek. Çünkü Allah, sizden malınızın en iyisini istemedi; fakat en kötüsünü verin diye de emretmedi."²⁸

Abdülmelik b. Mervân'ın Mekke valisi olan Nâfi' b. Alkame, bir me-

²² T636 Tirmizî, Zekât, 12.

²³ N2481 Nesâî, Zekât, 19; D1563 Ebû Dâvûd, Zekât, 4.

²⁴ D1565 Ebû Dâvûd, Zekât, 4.

²⁵ MŞ10188 İbn Ebû Şeybe, Musannef, Zekât, 47.

²⁶ KZ1/311 Karadâvî, Fıkhü'z-zekât, I, 311.

²⁷ B1499 Buhârî, Zekât 66;

D3085 Ebû Dâvûd, Harâc, 38, 40.

²⁸ D1582 Ebû Dâvûd, Zekât, 5.



murunu zekât mallarını toplaması için görevlendirmişti. Görevli, Sa'r b. Deysem adında yaşlı bir adamın yanına vardı ve "Ben, koyunlarının zekâtını almak üzere gönderildim." dedi. Yaşlı adam, "Hangisini almayı düşünüyorsun?" diye sordu. O da, "Koyunların memelerine bakar, iyisini alırız." dedi. Sa'r bunun üzerine başından geçen bir olayı şöyle anlattı:

Ben Resûlullah zamanında şu vadilerin birinde koyunlarımın başındaydım. Bir deveye binmiş iki adam çıkageldi. Kendilerini Resûlullah'ın gönderdiğini ve koyunların zekâtını almaya geldiklerini söylediler. Onlara, "Ne vermem gerekiyor?" deyince, "Bir koyun." dediler. Bunun üzerine ben iyi süt veren ve etine dolgun bir koyuna yöneldim, onu tutup onlara getirdim. Görevlilerden birisi bana, "Bu, kuzusu olan bir koyundur. Resûlullah kuzusu olan koyunu almamızı yasakladı." dedi. "Peki, nasıl bir şey alırsınız?" dedim. Onlar, "Bir yaşındaki dişi oğlak veya bir yaşını bitirip iki yaşına basmış olanı." dediler. Ben de yaşı geldiği hâlde henüz hiç kuzulamamış olan birini tutarak, kendilerine getirdim. Onu alıp, devenin üzerine koydular, sonra da gittiler.²⁹

İslâm Peygamberi, Muâz b. Cebel'i Yemen'e elçi, idareci ve zekât memuru vasfıyla gönderirken de, "...*(Zenginlerin) mallarının en iyisini zekât olarak almaktan kaçın. Mazlumun bedduasından da sakın. Çünkü mazlumun duasıyla Allah arasında perde yoktur.*" buyurmuştu.³⁰

Bir sahâbî, zekât olarak zayıf ve hasta bir deve vermişti. Hz. Peygamber'in bunu iyi karşılamadığını haber alınca hemen daha güzel bir deve getirerek Resûlullah'ın duasını almıştı.³¹ Bu durum, zekât verenin hayvanlarının zayıf, hasta ve kötü olanını değil, sağlıklı ve normal olanını vermesi gerektiğine işarettir. Halk arasında yaygın olan "zekât keçisi" tabirinin de Allah uğrunda bağış yaparken malının en kötüsünden verenlerin zekâtı için kullanılması manidardır. Bu nedendir ki, çürük, işe yaramaz ve kalitesiz ürünlerin zekât olarak verilmesi uygun görülmemiştir.³² Bir insanın dinî zorunluluk olmadığı hâlde, kendi arzusu ile malının en iyisini zekât olarak vermesiye, hem daha büyük sevap hem de o mal için bir bereket vesilesi sayılmıştır.³³

Nitekim bir gün Resûlullah (sav) elinde asâsı ile mescide gelmişti. Zekât olarak verilmiş ve duvarda asılı olan kuru hurma salkımını görünce asâsını ona uzatarak şöyle buyurdu: "*Bu zekât sahibi dileseydi, bundan daha iyisini verebilirdi. Bu kişi âhirette (işte böyle) kuru bir hurma yiyecektir.*"³⁴

Hz. Peygamber zamanında zekât memurları gidip, malları bulunduk-

²⁹ D1581 Ebû Dâvûd, Zekât, 5; N2464 Nesâî, Zekât, 15.

³⁰ M121 Müslim, İmân, 29; D1584 Ebû Dâvûd, Zekât, 5.

³¹ N2460 Nesâî, Zekât, 12.

³² Bakara, 2/267; N2494

Nesâî, Zekât, 27.

³³ D1583 Ebû Dâvûd, Zekât

5; N2495 Nesâî, Zekât, 27.

³⁴ D1608 Ebû Dâvûd, Zekât,

17.



ları yerden alırlardı. Çünkü görevlilerin zekât mallarının yanlarına getirilmesini isteme hakları olmadığı gibi, mal sahibinin de hayvanları daha uzak bir yere götürmesi doğru görülüyordu.³⁵ Peygamber Efendimiz verilecek zekât miktarını eksiltmek amacıyla ayrı ayrı bulunan zekât mallarını bir araya toplamayı, toplu bulunanları da ayırmayı yasaklamıştı.³⁶ Zekât görevlisinin âdil olması esastır. Görevlinin haksızlık yapacağı bahanesiyle zekât mallarının gizlenmesi de uygun görülüyordu.³⁷

Hiz. Peygamber Muâz b. Cebel'i zekât toplamak üzere Yemen'e gönderdiğinde o, Müslümanlardan arpa ve darı gibi toprak ürünlerinin zekâtını, "elbise" olarak vermelerini istemiş ve bunun zekât verilecek kimseler için daha uygun olacağını belirtmişti.³⁸ Helâl ile haramı en iyi bilen sahâbilerden olan ve zekâtındaki hedefleri gözeten Muâz, Yemen halkından zekât mallarının bedelini almakta hiçbir beis görmemiş, mensucat ve giyim-kuşama bol olan bu insanlardan giyecek almayı tercih etmişti. Zira bu, hem verenler için daha kolay hem de alanlar için daha yararlıydı. Şu hâlde Muâz'ın bu uygulaması, zekâtın her malın kendi cinsinden verileceği gibi, bedeli para veya başka bir mal olarak da verilebileceğini gösterir.

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinde alışveriş, malın malla değiştirilmesi esasına dayanmaktaydı. Ancak daha sonraları altın ve gümüş paralar, alışveriş aracı olarak yaygınlık kazandı. Hiz. Peygamber'in belirlediği altın ve gümüş nisapları, o dönemde yaklaşık olarak aynı değeri taşımaktaydı. Fakat ilerleyen dönemlerde ve günümüzde 200 dirhem gümüş ile 20 dinar altın arasında değer bakımından oldukça büyük fark olmuştur. Hiz. Peygamber döneminden günümüze kadar, altının ekonomik değerini koruduğu dikkate alınır, zekât verilirken altının esas alınması daha isabetlidir.

Son birkaç yüzyıl içinde ise itibarî değere sahip madenî ve kâğıt paralar piyasaya sürülmüş, bunlar altın ve gümüş paraların yerini almıştır. Bu durumda madenî ve kâğıt paralar da altın, gümüş ve diğer ticaret malları hükmündedir. Dolayısıyla günümüzde altının nisap miktarına yani 81 gr. altının değerine ulaşan her türlü paranın kırkta birinin (% 2,5) zekât olarak verilmesi gerekir. Yine itibarî değere sahip bono, tahvil, hisse senedi ve yatırım fonu gibi kazançlar da nisap miktarına ulaştığı zaman zekâta tâbi olacaktır. Ayrıca ihtiyaç dışında kalan ve yatırım amaçlı olan gayri menkullerin gelirleri de bu kapsamda değerlendirilecektir.

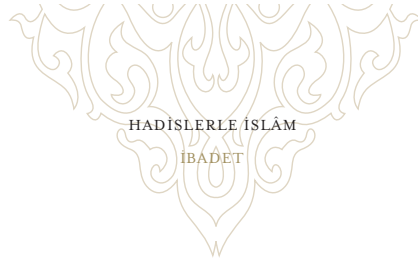
Zekâta tâbi malların nisaplarının belirlenmesinde temel hareket noktası, Peygamber Efendimizin uygulamalarıdır. Ancak o dönemde kulla-

³⁵ D1591 Ebû Dâvûd, Zekât, 9; N3338 Nesâî, Nikâh, 60.

³⁶ B1450 Buhârî Zekât, 34.

³⁷ D1586 Ebû Dâvûd, Zekât, 6.

³⁸ B1448 Buhârî, Zekât, 33
-bab başlığı-.



nılan ölçü birimleri olsun, temel ihtiyaçlar olsun günümüzde oldukça değişmiştir. Dolayısıyla nisap miktarları belirlenirken bir yandan Hz. Peygamber dönemindeki mevcut şartlar dikkate alınmalı, öte yandan da günümüzün hayat standartları, geçim şartları, açlık ve yoksulluk sınırları gibi kriterler göz önünde bulundurulmalıdır.